

ri siromaštva stoji na slabim empirijskim nogama.

U sesiji posvećenoj nezaposlenosti i zapošljavanju Kristian Orsini je izvršio mikroekonomsku simulaciju utjecaja obiteljskih i individualnih subvencija (odnosno negativnih poreza – *tax credits*) zaposlenima s niskim primanjima za nekoliko europskih zemalja. Ovakve mjere čine rad isplativijim, odnosno zaposlenje atraktivnijim, ali pomažu samo siromašnim kućanstvima u kojima ima zaposlenih osoba. Ukratko, uz neveliki udio utroška BDP-a, ove bi mjere znatno doprinijele smanjivanju siromaštva. Individualno obračunate potpore bile bi manje učinkovite u umanjivanju obiteljskog siromaštva, ali bi predstavljale veći poticaj zapošljavanju, dok bi obiteljske potpore vjerojatno vodile određenoj inaktivaciji žena s tržišta rada – „obiteljskoj klopci“. Konačno, Martin Giraudeau prikazao je sustav mikrokredita i pomoći nezaposlenim (te potencijalnim) poduzetnicima u Francuskoj putem „poslovnih inkubatora“ kroz koje se danas pokreće gotovo 30% francuskih mikro-poduzeća. Poslovni poduhvati nastali pomoću takovih programa tek su prosječno uspješni u preživljavanju na tržištu.

Usprkos zavidnom programu, povoljnoj geografskoj poziciji i tek simboličnoj kotizaciji za sudionike iz postsocijalističkih zemalja, sudionici iz Hrvatske bili su izuzetno malobrojni. Vladimir Cvijanović je izložio rad „Privatizacija, izgradnja institucija i razvoj tržišta: slučaj Hrvatske“, izrađen u koautorstvu s Domagojem Račićem, dok je autor ovoga prikaza iznio analizu raznih oblika samozaposlenosti prisutnih u Hrvatskoj.

Naslovima i sažetcima izlaganja, kontaktima autora te stanovitom broju radova izloženih na skupu može se pristupiti s web stranica SASE - <http://www.sase.org>.

Teo Matković

ESPANET KONFERENCIJA 2005: MAKING SOCIAL POLICY IN THE POSTINDUSTRIAL AGE

Fribourg, 22.-24. rujna 2005.

Najekspanzivnije područje zanimanja teoretičara socijalne politike od početka 90-ih godina 20. stoljeća jesu upravo različiti aspekti europske socijalne politike. Pokretanje novoga časopisa, *Journal of European Social Policy*, 1991. godine, a koji se ubrzo prometnuo u najutjecajniji i najcitiraniji časopis unutar znanstvenog područja socijalne politike, najbolji je izraz takovoga novog usmjerenja. Drugi statusni simbol kako povezivanja europskih znanstvenika tako i tematiziranja europskih tema jest osnivanje organizacije pod nazivom ESPANet (*European Social Policy Network*), a koja od 2003. godine organizira vrlo posjećene, znanstveno stimulativne i sve utjecajnije godišnje konferencije. U rujnu 2005. godine održana je treća godišnja konferencija s temom socijalne politike u postindustrijskom dobu, a koju je ugostio Odsjek za socijalni rad i socijalnu politiku Sveučilišta Fribourg. Osim u nekoliko plenarnih sesija, glavni rad konferencije odvijao se unutar 19 paralelnih sesija sa sljedećim dominantnim temama: komparativna analiza socijalnih reformi, aspekti europskoga socijalnog modela, imigracija i socijalna politika, mirovinske reforme, zapošljavanje žena i rodna jednakost, dječje siromaštvo, socijalna politika postkomunističkih zemalja, proširenje EU i europski socijalni model itd. Prema broju sesija te izloženih radova može se reći da su ove godine hit-teme bile mirovinske reforme te usklađivanje zaposlenosti žena i obiteljskih obveza.

Zanimanje za mirovinske reforme naglašeno je i odabirom prvoga uvodnog predavanja koje je održala Ellen Immergut s naslovom *Pension politics in advanced democracies*. Ona je izvijestila o velikom

istraživačkom projektu analize mirovinskih reformi u zapadnoeuropskim državama. Pri tome je izložila niz teorija kojima se pokušavaju objasniti različiti obrasci mirovinskih reformi. Prva grupa teorija fokusira institucije, interese i ideje, a druga društvo, ekonomiju i kulturu. Prvi rezultati pokazali su, primjerice, da teorija veto igrača najčešće ne funkcionira – u mnogim zemljama (a koje su provele dosta opsežne reforme i gdje se mogao očekivati otpor pojedinih interesnih skupina) ili ih nije bilo ili je bila riječ o jednoj potencijalnoj skupini koja je mogla blokirati promjene, ali u tome nije bila uspješna. Ipak, utjecaj izbornog ciklusa ostaje važnim eksplanatornim čimbenikom. Također, političko/interesno natjecanje promovira promjene, ali ne i ono u kojima je sukob radikalniji te može voditi k političkoj paralizi.

Veliku pozornost izazvalo je također plenarno izlaganje Bee Cantillon: *The future of Social Europe: lessons from the Laeken Indicators*. Laeken indikatori ukazuju na veliku europsko-socijalnu različitost. Temeljem njih, EU zemlje se mogu podijeliti u 4 skupine: bogate egalitarne (Luksemburg, Švedska, Danska, Finska, Francuska, Njemačka, Austrija, Nizozemska), siromašne egalitarne (Češka, Mađarska, Slovenija), bogate neegalitarne (UK, Italija, Irska) te siromašne neegalitarne (Grčka, Portugal, Španjolska, Malta, Poljska, Litva, Latvija, Estonija). Ova je podjela zanimljiva jer pokazuje kako su neopravdana, kod nas nažalost dominantna stajališta, a koja kazuju da će gospodarski razvoj (i bez dodatnih socijalnih intervencija) imati blagotvorni utjecaj na istodobno povećanje ekonomskog blagostanja i smanjivanja društvenih nejednakosti. Zamjetna je i jaka negativna korelacija između socijalnih troškova i siromaštva. Zaposlenost je važna, ali ponovno ne i dovoljan preduvjet za suzbijanje siromaštva. Postoje zemlje s niskom nezaposlenošću i niskim siromaštvom, ali i zemlje s niskom nezaposlenošću i viso-

kim siromaštvom (UK, Irska, Portugal). Europski socijalni model mora djelovati unutar okvira različitosti i supsidijarnosti. Upravo zato, smatra Cantillon, “meki” model otvorene koordinacije (MOK) jest realističan, zadovoljavajući koncept kojim se može promovirati potrebna razina suradnje između zemalja članica u području formuliranja i implementiranja socijalne politike. Slijedeći korak, međutim, mora biti formulacija minimalnih standarda koje će svaka država članica morati ostvariti unutar svoje socijalne arhitekture. Kako to postići, izlagateljica nije mogla objasniti, te je upravo to bila glavna točka oko koje se vodila rasprava i koja je ukazala na neke inherentne slabosti europskoga socijalnog modela.

Treće plenarno izlaganje održao je Marino Regini s temom: *Between deregulation and social pacts: regulating labour markets in post-industrial societies*. Analiza fleksibilnosti na tržištu rada može se činiti unutar dva okvirna koncepta. Prvi se usredotočuje na rigidnost/fleksibilnost. One se mjere režimom ulaska i izlaska s tržišta rada te strukturom pregovaranja o plaćama i uvjetima rada. Zemlje se općenito mogu podijeliti u dvije skupine, one gdje je fleksibilnost kontrolirani koncept (poput svojevrsnog eksperimentalnog izuzetka) i one gdje je fleksibilnost vodeći princip. Drugi koncept fokusira stupanj centralizacije, odnosno decentralizacije na tržištu rada.

Završno plenarno izlaganje bilo je posvećeno migracijama, odnosno političkim i socijalnim pravima migranata (Sandro Cattacin, *Migration and differentiated citizenship. On the (post-)Americanization of Europe*). Autor je u svom izlaganju pokušao ne samo objasniti različite uzroke migracije, već i naglašeno istaknuti pozitivne strane migracije, posebice iz perspektive potreba razvijenih europskih zemalja. U kapitalističkom društvu migracija pridonosi inovaciji, a kapitalističko društvo ne može

opstati bez neprekidne inovacije. Otuda paradoks: ekonomija traži migraciju, a na političkom tržištu jačaju populistički, antimigracijski pokreti. No, treba jasno reći da europski akulturacijski programi često doživljavaju neuspjeh. Socijalna prava migrantima često nisu zajamčena, ili se oni susreću s nizom problema u pokušaju njihove konzumacije. Pogotovo je to slučaj s ilegalnim migrantima, koji *jesu* politička, ekonomska i socijalna realnost Europe.

Različiti aspekti europske socijalne politike između "blagog" i "čvrstog" zakonodavstva bili su raspravljani unutar nekoliko izlaganja. Rodna ravnopravnost kao cilj postiže se i jednim i drugim tipom instrumenata te je ključno pitanje koliko "blago" zakonodavstvo u ovom području može ostvariti postavljene ciljeve. U tom je pogledu istaknuto (Ayse I. Aybars) da su na sastanku Europskog vijeća u Barceloni 2002. godine ciljevi promocije politike zapošljavanja (tzv. četiri stupa: zapošljivost, poduzetništvo, jednake mogućnosti, prilagodljivost) zamijenjeni s 3 okvirna cilja: puna zaposlenost, kvaliteta poslova i produktivnost te socijalna kohezija i uključenost. Među 10 prioriteta visoko mjesto zauzima rodna jednakost i u tom se pogledu europske socijalne države i dalje susreću s već poznatim problemima. Skandinavске države se najbolje prilagođavaju postavljenim ciljevima (visoka stopa participacije žena na tržištu rada), ali bilježe rodnu segregaciju na tržištu rada. UK je dostiglo lisabonske ciljeve, ali uz velike razlike u plaćama i problemima sa smještajem djece u predškolske institucije. Kontinentalne i južnoeuropske zemlje nalaze se pred najvećim izazovom jer za sada nisu uspjele podići značajnije opću stopu zaposlenosti i stopu zaposlenosti žena, odnosno smanjiti stopu nezaposlenosti. Pojedini referenti (primjerice, Caroline de la Porte) detaljno su pokazali na koji je način došlo do primjene MOK-a u području socijalnog uključivanja. U različitim fazama formuliranja

nove europske socijalne politike različiti su akteri imali različiti utjecaj. Prije pojave politike u području socijalnog uključivanja važnu su ulogu odigrali Komisija i EAPN (European Anti-Poveity Network), da bi prilikom formuliranja i prihvatanja nove politike najbitniju ulogu odigrale zemlje-članice.

Pitanje analize i razumijevanja socijalnih reformi također je bilo postavljeno u mnogim referatima. Istraživačima često problem predstavlja činjenica paralelne ekspanzije socijalnih programa i njihove redukcije. Socijalne promjene su u pravilu multidimenzionalne i razumijevanje te multidimenzionalnosti jedan je od prioritarnih zadataka istraživača socijalne politike.

Kako je kriza mirovinskih sustava (uz perzistirajuću nezaposlenost) jedna od glavnih izazova (i politički osjetljivih tema) europskih socijalnih država, tako su i mirovinske reforme jedna od glavnih tema istraživača socijalne politike. No, najveći izazov istraživačima čini se, pričinjava švedska mirovinska reforma i ona je bila glavna ili usputna tema gotovo svih brojnih analiza mirovinskih sustava. Pitanje, dakako, glasi: Kako to da je Švedska, kao izraziti predstavnik socijaldemokratskoga (univerzalnoga, egalitarnoga) socijalnog režima, poduzela jednu od najradikalnijih mirovinskih reformi među zapadnoeuropskim zemljama? Za one manje upućene valja reći da je Švedska 1998. godine uvela tzv. drugi stup kapitalizirane štednje i (time privatizirala dio svoga sustava), što znači učinila isto ono što su poduzele gotovo sve postkomunističke zemlje, uključujući Hrvatsku. Otkuda onda takvo iznenađenje poduzetom reformom? Odgovor leži u činjenici da u zapadnim zemljama većina analiza registrira institucionalnu inerciju ili barem snažan utjecaj institucionalne memorije na pravac i način reformi te ovakav reformski iskorak predstavlja veliku nepoznanicu. Autori koji su fokusirali švedsku re-

formu iznosili su niz mogućih objašnjenja, ali očito je da će se to pitanje i dalje naveliko raspravljati. No, zbog analitičke jasnoće, važno je i znati što tko podrazumijeva pod sintagmom "radikalne izmjene". Ovdje su autori bili uglavnom suglasni da radikalnost znači promjenu kompletne filozofije sustava, pa i kada takva promjena zahvaća samo dio sustava. Stoga se švedski primjer definitivno može okarakterizirati velikom, radikalnom promjenom.

Paul Stubbs i autor ovog prikaza bili su organizatori i voditelji posebne sesije o odnosu europskoga socijalnog modela i proširenja EU. U toj je sesiji Alfio Cerami iznio vrlo opsežnu i dokumentiranu analizu socijalnih reformi postkomunističkih zemalja u svim relevantnim socijalnim područjima, posebno se pitajući kakav je odnos reformi poduzetih u početnim godinama

tranzicije i inovativnih (zapravo radikalnih) reformi u kasnijim godinama. Anne Schüttpelz analizirala je utjecaj europske strategije zapošljavanja na proces formulacije češke politike u području zapošljavanja i nezaposlenosti. Njena analiza pokazuje poteškoće implementacije nove politike jer premda je MOK dio "blagog" zakonodavstva on sadrži veliku kognitivnu promjenu: prihvaćanje novog vokabulara, novih koncepta, novih aktera itd.

Mnogi prikazi knjiga u svjetskim časopisima završavaju preporukom: obvezno pročitati, preporučeno pročitati, dobro je konzultirati i sl. Sukladno takvoj praksi ovdje možemo reći: obvezno pohoditi i slijedeće godine!

Siniša Zrinščak